

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/20 Fall 2016, p. 659-662

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10100>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 09.11.2016

✓ Accepted/Kabul: 13.12.2016

This article was checked by iThenticate.

XIX. YÜZYILDA İSTANBUL- KENT MİMARİSİNİ ŞİİR ÜZERİNDEN OKUMAK. HAZIRLAYAN: ÖZGE ÖZTEKİN. ÜRÜN YAYINLARI. ANKARA, EKİM 2016. 373S.

*Hulusi EREN**

* Arş. Gör. El-mek: h.eren@hacettepe.edu.tr

Az sözle çok şey anlatmanın yazınsal bir anlatım biçimi olan şiir, duygu ve düşüncelerin imge ve simgeler ile söz sanatlarından da yararlanılarak ifade edilmesiyle ortaya çıkarılan bir edebî üründür. Bir bilgi ve kültür hazinesi olarak şiir, asırlar boyunca üst yapısal şekli değişse de tarihin daima canlı kalan ruhudur.

Bugünün Çağdaş Türk şiirinde de dünün klasik Türk şiirinde de yaşayan aynı ruhtur. Öznesi insan olan bu ruh, klasik Türk şiirinde, Divan şairlerinin kaleminde “haddeden geçirilerek” işlenir. Dolayısıyla çok yönlü okumalar yapmayı gerektirir. Bu açıdan bakıldığında Divan şiiri incelemelerinde, eski yazılı metni çeviriyazıya aktararak şairlerin “ne söylediklerini” ortaya koymanın yanı sıra, farklı metot ve bakış açılarıyla yapılacak incelemelerle “nasıl söylediklerini” sorgulamak da büyük önem arz etmektedir. Bir kültür hazinesi olarak tarihin ruhunu yaşatan klasik Türk şiiri, kültür tarihi incelemeleriyle derinlemesine ele alındığında, klasik şiirin toplumsal hayata dair ne gibi görüntüler sunduğu net bir biçimde görülebilecektir (s. IV, V).

Doç. Dr. Özge Öztekin’in 2016 yılında *XIX. Yüzyılda İstanbul: Kent Mimarisini Şiir Üzerinden Okumak* üst başlıklı çalışması da klasik Türk şiirine farklı bir bakış açısıyla bakarak, onu tarihsel-kültürel arka planıyla birlikte yorumlamayı; XIX. yüzyıl İstanbul’unun kentsel mimarisini, kronolojik olarak III. Selim’in tahtta olduğu 1800 yılından, II. Abdülhamid’in tahttan indirildiği 1909 yılları arasında kaleme alınmış yüz dokuz divandan seçilen tarih manzumeleri üzerinden okumak amacıyla kaleme alınmıştır (s. IX). Eser, yedi ana bölümle “Giriş” ve “Sonuç”tan meydana gelmektedir. Kitabın “Giriş” kısmı, iki alt başlıktan oluşmaktadır. “Kronolojik Panorama: XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu” adlı birinci başlık da kendi içerisinde ikiye ayrılmış, önce dönemin “Siyasi, Sosyal, Kültürel Durum”u ile “Edebî Durum”u ele alınmıştır (s. 1-104). Ardından “Tarihsel Bir Arkakesitte Kent ve Mimarlık: XIX. Yüzyıl İstanbul Mimarisi” adlı ikinci alt başlıkta ise, “Kent ‘Mekânının Ruhunu Mimarlık Üzerinden Düşünmek’ ve ‘Bir Kent Dokusu Tarihi Olarak XIX. Yüzyıl İstanbul’unun Mimari Seyri’ alt başlıklarından oluşmaktadır (s. 105-114).

Çalışmanın Askeri Mimari adını taşıyan “Birinci Bölüm”ünde; *Selimiye Kışlası*, *Topçu Kışlası*, *Davutpaşa Kışlası* ve *Bahriye Kışlası* dönemin tarih manzumelerinden seçilen örneklerle anlatılmaktadır (s. 127-130). Yazar, “Dini Mimari” adlı ikinci bölümde divanlarda geçen, camiler hakkında yazılmış manzumelerin adları, tarihleri ve şairlerini sıralamıştır. Bu manzumelerden alıntılanan beyitlerle Selimiye Camii, *Kireçburnu Camii*, *Nusretiye (Tophane) Camii*, *Heybeliada Kışla Camii*, *Divanhane Camii*, *Bezmialem Valide Sultan Camii*, *Mecidiye Camii*, *Dolmabahçe Camii*, *Altunizade Camii*, *Valide Camii* ve *Hamidiye Camii* ele alınmıştır (s. 131-143). Kitabın “Eğitim Mimarisi” başlıklı üçüncü bölümünde, Mektep ve Üniversite alt başlıklarında *Şah Sultan Sıbyan Mektebi*, *Tahire Kadın Sıbyan Mektebi*, *Cevri Usta Sıbyan Mektebi*, *Bahriye Mektebi*, *Harbiye Mektebi*, *Tıbbiye Mektebi*, *Bezmialem Rüştîye Mektebi* ile *Darülfünûn* hakkında yazılan tarih beyitleri işlenmiştir (s. 144-153). “Saray ve Konut Mimarisi” adlı Dördüncü Bölüm, *Sahilsaray/Sahilname*, *Kasır/Köşk* ve *Hane/Bina* alt başlıkları ekseninde ele alınmış; *Beyhan Sultan Sahilsarayı*, *Yusuf Ağa Sahilsarayı*, *Beylerbeyi Sahilsarayı*, *Reşit Paşa Sahilsarayı*, *Adile Sultan Sahilsarayı*, *Sürûrâbâd Kasrı*, *Alay Köşkü*, *Gülhane Kasrı*, *İcadiye Kasrı*, *Valide Kasrı*, *Keçecizade Mehmet Fuat Paşa Konağı*, *Ali Paşa Yalısı* ile *Yusuf Kamil Paşa Konağı* manzumelerden seçilen örnek beyitlerle işlenmiştir (s. 154-167). Beşinci Bölüm “Su Mimarisi” adı altında dönemin çeşme, sebil, bent ve sarnıçlarına ayrılmıştır (s. 168-193). Altıncı Bölüm, dönemin “Diğer Mimari Örnekler”inden oluşmakta olup Hastaneler, Muvakkithaneler, Köprüler, Karakollar, Fabrikalar, Matbaa ve Arşiv Binası alt başlıklar halinde sıralanmış ve bunlar hakkındaki bilgiler tarih beyitleriyle örneklendirilmiştir (s. 194-220). Son olarak Yedinci Bölüm “Restorasyonlar”a ayrılmış, İstanbul’un yeniden inşa iradesiyle ‘tecdîd’, ‘ta’mir’ ‘termîm’, ‘tevsî’, ‘tanzîm’ ve ‘tebdîl’ şeklinde aslına uygun olarak gerçekleşen yapısal yenilenme sürecindeki dönüşümünü, tarih manzumelerine yansıyan iz

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/20 Fall 2016

düşümleri şahitliğinde ele alınmıştır (s. 221-308). Sonuç bölümde yazar, mekânı algılanabilir kılan şeyin onun çağrışım dünyasını ve nasıl bir evrene dönüştüğünü anlamaktan geçtiğine dikkat çekmiş, şiir ve mimarlık arasındaki dil-yapı-ritim-denge benzerliğine vurgu yaparak, tarihî duyarlılık ile kültür ve sanatın etkileşiminin kenti yaratıcı bir mekân haline getirdiğini ifade etmiştir (s. 309-328).

Öztekin, kitabın sonuna eserde verdiği bilgileri destekleyici grafikler eklemiştir. İlk grafik “Padişahların Saltanat Dönemlerine Göre İnşa ve Yeniden İnşa Faaliyetleri” başlıklıdır. Bu grafiğe göre, faaliyetlerin II. Mahmut ve Sultan Abdülmecit dönemlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. “İnşa Faaliyetinin Banileri”ni incelediği ikinci grafikte, ilk üç sırayı Saray Personeli, Padişah ve Padişahın Kız Kardeşi almaktadır. Sonraki grafik “Mimari Üzerine En Fazla Tarih Manzumesi Yazan İlk 5 Şair”i göstermektedir. Burada Ziver Paşa’nın yazdığı manzume sayısının Keçecizade İzzet, Aynî, Pertev Paşa ve Enderunlu Vasıf’ın yazdığı manzumelerin toplamına yakın olması dikkat çekicidir. Dördüncü grafik “Mimari Yapının Kitabesi Olarak Yazdığı Manzum Metni Divan’ına da Tarih Manzumesi Olarak Alan Şairler” başlıklıdır. Ziver Paşa ve Keçecizade İzzet grafiğin ilk iki şairidir. Son grafikte ise, “Mimari Yapılar” adı altında, yapıların daha çok restorasyon sebebiyle tarih manzumelerine konu olduğu görülmektedir (s. 330-334).

Yazarın eserin sonuna eklediği “Yer-Mekân Adları Dizini”, “Kişi Adları Dizini” ve “Eser Adları Dizini” her alandan okuyucunun eserden faydalanmasını kolaylaştırması bakımından önemlidir (s. 363-372).

Doç. Dr. Öztekin bu çalışmasında, klasik şiiri parça-bütün ilişkisiyle zaman ve mekân bağlamı içerisinde, şiire tarihi kaynakların açtığı pencerelerden bakarak sosyal hayatın ev sahibi konumundaki şehri ve şehirdeki mekânları şiir metinleri üzerinden okumaktadır. Kitap okura, fethedildiği günden bu yana mimarların elinde taşlarla âbâd edilen İstanbul’un aynı estetikle şairlerin mısralarında kelimelerle inşa edilmesini göstermektedir. İstanbul’u bir kültür ve medeniyet şehri haline getiren mimari eserlerin İstanbul ile ilgili şiirler üzerinden okunması, okuru kültür ve mimarlık tarihi ile şehir tarihi bağlamsalında Divan şiirinin ‘tarih manzumeleri’ üzerinde buluşturmaktadır. Bu yönüyle eser, XIX. Yüzyıl İstanbul mimarisinin şiirlere yansıyan yönünü okurun gözleri önüne sererken; edebiyat, mimari, tarih ve sanat tarihi gibi farklı disiplinlere de kaynaklık etmektedir.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Eren, H. (2016). “XIX. Yüzyılda İstanbul- Kent Mimarisini Şiir Üzerinden Okumak. Hazırlayan: Özge Öztekin. Ürün Yayınları. Ankara, Ekim 2016. 373 s.”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/20 Fall 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10100>, p. 659-662.